

CONSTANTIJN HUYGENS

EEN LEVEN IN BRIEVEN

SAMENSTELLING

Ineke Huysman en Ad Leerintveld

Uitgeverij Catullus

© De auteurs en Uitgeverij Catullus, Soest

Afbeeldingen: Tenzij anders vermeld zijn de afbeeldingen in dit boek afkomstig van de instellingen die brieven en objecten voor de tentoonstelling in bruikleen hebben gegeven en van *Huygens' Hofwijck* (fotograaf Charles Groeneveld).

Omslag: Wapen en motto van Constantijn Huygens in het album amicorum van Cornelis de Glarges (KB| nationale bibliotheek); portret van Constantijn Huygens door Michiel Jansz. van Mierevelt (Huygens' Hofwijck); brief van Constantijn Huygens aan zijn vader (KB| nationale bibliotheek).

ISBN 978 94 9240 957 7

NUR 685

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

[5]

- Inleiding [INEKE HUYSMAN EN AD LEERINTVELD] 8
- Zeer geachte vader [TINEKE TER MEER] 26
Constantijn Huygens aan Christiaan Huygens senior, 8 december 1616
- Zinnen-spel [LIEKE VAN DEINSEN] 32
Constantijn Huygens aan Anna Roemers Visscher, 7 maart 1619
- Brieven van het thuisfront [GEESKE BISSCHOP] 38
Susanna Hoefnagel aan Constantijn Huygens, 15 oktober 1622
- Jonge Engelse ridder Constantijn opgebeurd door broer Maurits [MAURITS EBBEN EN MARGRIET LACY] 44
Maurits Huygens aan Constantijn Huygens, 29 december 1622
- Huygens in het krijgsgewoel [AD LEERINTVELD] 54
Susanna van Baerle aan Pieter Cornelisz. Hooft, 10 augustus 1627
Constantijn Huygens aan Pieter Cornelisz. Hooft, 7 augustus 1627
- ‘O schoonheid, Schurman’ [PIETA VAN BEEK] 62
Caspar Barlaeus aan Constantijn Huygens, 8 januari 1630
- Nieuwe wetenschap [ROBIN BUNING] 72
Henricus Reneri aan Constantijn Huygens, 1 november 1635
- Een kapitaal dubbelportret [PETER VAN DER PLOEG] 80
Gerrit van Honthorst aan Constantijn Huygens, 29 augustus 1637
- Een stel portretten van het Britse koninklijke echtpaar voor Rijswijk [KATLIJNE VAN DER STIGHELEN] 86
Constantijn Huygens aan Amalia van Solms, 26 juni 1638
- Een brief van de jonge prins [KRISTA VAN LOON] 94
Prins Willem 11 aan Constantijn Huygens, oktober 1638

- [6]
- De prentenserie van het Huygenshuis [KOEN OTTENHEYM] 100
Pieter Post aan Constantijn Huygens, 3 februari 1639
- De slag bij Duins [LUC PANHUYSEN] 106
Abraham de Verwer aan Constantijn Huygens, 25 april 1640
- Hout en suiker [LEA VAN DER VINDE] 112
Johan Maurits van Nassau-Siegen aan Constantijn Huygens, 9 mei 1640
- Voor en tegen het orgel [RUDOLF RASCH] 118
Johannes Uyttenbogaert aan Constantijn Huygens, 23 februari 1640
Gisbertus Voetius aan Constantijn Huygens, 18 maart 1641
- Een landschap voor Huygens [INGE BROEKMAN] 130
Cornelis Vroom aan Constantijn Huygens, 14 mei 1641
- Huygens' 'conterfeyseltien' in zilver [ED DE HEER] 136
Theodoor de Rasier aan Constantijn Huygens, 3 april 1642
- Water tegen de pijn [ANNE JACOBS] 142
*Jacob van Wassenaer van Obdam aan Constantijn Huygens,
23 augustus 1645*
- Plagstoten van een anonieme pruldichter [HENK NELLEN] 150
Constantijn Huygens aan André Rivet, 2 november 1645
- De wedergeboorte van Nehalennia [FRANS BLOM] 156
Constantijn Huygens aan Petrus Scriverus, 15 februari 1647
- Ter compensatie voor verleende diensten
[JEROEN VANDOMMELE] 162
Joost van Cranevelt aan Constantijn Huygens, 6 december 1647
- Huygens' klavecimbel [TIMOTHY DE PAEPE] 170
Joannes Couchet aan Constantijn Huygens, omstreeks 1 augustus 1648
- Een verborgen planeet tussen nevelsterren [ERIK-JAN BOS] 176
René Descartes aan Constantijn Huygens, 4 december 1649
- Een ingewikkelde opdracht [QUENTIN BUVELOT] 182
Jacob Jordaens aan Constantijn Huygens, 23 april 1651
- Poëzie als smeermiddel [JOHAN KOPPENOL] 192
Jacob Cats aan Constantijn Huygens, 5 april 1652

Blijvende liefde voor de muziek tot de dood [INEKE HUYSMAN] 198
Béatrix de Cusance aan Constantijn Huygens, 17 augustus 1653

Een kooi met jonge duiven [ERIC JORINK] 204
Jacob Westerbaen aan Constantijn Huygens, 15 oktober 1656

Beloning in goud [PETER VAN DER PLOEG] 210
Daniël Seghers aan Constantijn Huygens, 3 maart 1658

[7]

De atomen van Margaret Cavendish [NADINE AKKERMAN] 216
Margaret Cavendish aan Constantijn Huygens, 27 oktober 1658

Lobbyen in het Louvre [LUUC KOOIJMANS] 224
Constantijn Huygens aan Willem Frederik van Nassau-Dietz, maart 1662

Onze arme kleine zieke [ROOSJE PEETERS] 232
Susanna Huygens aan Constantijn Huygens, 6 december 1663

Huygens en het prinsdom Orange [DRIES RAEYMAEKERS] 240
Amalia van Solms aan Constantijn Huygens, 19 februari 1665

De rollen omgedraaid [JEAN-MARC VAN TOL] 248
Constantijn Huygens aan Johan de Witt, 28 mei 1666

Peetvaderlijk advies [STAN BUSSEN] 256
Christiaan Constantijn Rumpf aan Constantijn Huygens, 21 april 1673

Ouderdom [TON VAN STRIEN] 262
Justus de Huybert aan Constantijn Huygens, 30 april 1677

Hij die goed dient, goed verdient [ERIC KETELAAR] 270
Constantijn Huygens aan prins Willem III, 27 december 1680

Familietrouw, intrige en verraad [GILLIS TAK LABRIJN] 280
Constantijn Huygens junior aan Constantijn Huygens, 18 april 1681

Noten 289

Literatuurlijst 317

Register 331

Inleiding

[9]

Tussen mijn boekenkasten, nakomelingen, zullen jullie een kabinet zien uitpuilen met brieven, en mocht een van jullie ooit denken ze in druk te gaan verspreiden dan ben ik daar zeker niet tegen, moedig het juist aan in de vaste overtuiging dat het vaderland zelf de verzameling op prijs zal stellen.

Zo richtte de tweeëntachtigjarige Constantijn Huygens zich in zijn levensverhaal in Latijnse verzen tot zijn kinderen.¹ De nakomelingen hebben deze wens van hun voorvader niet uitgevoerd. Zij hebben de brieven niet laten drukken; ze zijn lang in de familie gebleven. De collectie werd in 1823 in het openbaar geveild en raakte verspreid.² Van zijn hele correspondentie zijn nu ruim negenduizend brieven bekend en via de database *Huygens' Briefwisseling Online* te raadplegen.³ De brieven uit Constantijn Huygens' kabinet bieden ons een fascinerend beeld van de man die geroemd wordt om zijn veelzijdigheid en bekend staat als de enige echte *uomo universale* van de Lage Landen.⁴

Deze bundel biedt een bloemlezing uit deze negenduizend brieven. Dat dit boek in nog geen veertig stukken een samenvattend beeld van het leven van Constantijn Huygens zou kunnen geven, is een illusie. Huygens' leven uit de overvloed aan bronnen te beschrijven, is met recht 'een onmogelijke opdracht' genoemd.⁵ Toch doen we met deze selectie een poging. De door ons uitgekozen brieven zijn door enthousiaste experts van informatieve inleidingen en moderne vertalingen voorzien, die het veelzijdige leven van Constantijn Huygens illustreren. De brieven blijken

Michiel Jansz. van Mierevelt, *Constantijn Huygens*, 1642, Huygens' Hofwijck.

gestolde momenten uit Huygens' bestaan die door de introducties en de vertalingen tot leven komen. We lezen de teksten die hij schreef en ontving, en komen hem zo heel nabij als mens van vlees en bloed en in alle rollen die hij speelde op het wereldtoneel.

[10]

We presenteren onze keuze uit Huygens' briefwisseling in beginsel in chronologische volgorde en maken zo Huygens mee als zoon, student, dichter, leerling-diplomaat, secretaris van de stadhouder, echtgenoot, vader, vriend, geleerde, musicus, kunstkenner, diplomaat, vertrouwenspersoon van de Oranjes en tot slot als oude man. Zo zien we hem als serieuze student in fraaie kalligrafie een Latijns briefje schrijven aan zijn vader (p. 27). Wanneer hij als leerling-diplomaat in Londen depressief is, worden we mét hem getroost door een opbeurende brief van zijn broer Maurits (p. 45). Maar ook lezen we in een brief van twee decennia later dat zijn dochter Susanna hem mist en het fijn vindt met hem te kunnen praten over het verdriet dat ze heeft om haar zieke dochtertje Geertruid:

Het lijkt alsof ik mijn hart kan luchten wanneer ik erover praat met iemand die mij zo goed kent. En niets troost me meer dan wanneer ik het geluk heb uw brieven te ontvangen (p. 239).

In een ontroerend briefje van de twaalfjarige prins Willem II ontmoeten we Huygens als muzikaal voorbeeld (p. 95), en uit een brief van Joost van Cranevelt komen we te weten dat Huygens een 'constkabinet' bezat waar hij erg trots op was (p. 163).

Huygens' leven

Constantijn Huygens werd op 4 september 1596 in Den Haag geboren.⁶ Zijn broer Maurits kwam een jaar eerder ter wereld en na Constantijn kregen Christiaan Huygens, toen secretaris van de Raad van State, en Susanna Hoefnagel nog vier dochters: Elisabeth, Geertruid, Catharine en Constantia. De beide broers kregen thuis onderwijs volgens een door vader Huygens opgesteld programma. Christiaan Huygens wenste zijn jongens voor te bereiden op een ambtelijke functie aan het hof van de Oranjes, of in de diplomatie. Constantijn heeft de rol van zijn vader en dit leertraject, toen hij zelf vader was geworden, liefdevol beschreven.⁷ Zo weten we dat hij al op zijn vijfde zangles kreeg en noten leerde lezen en ruim een jaar daarna de viola da gamba onder de knie kreeg. In

ACAD.
LEGD. BAT.
BIBL.

Handwritten signature at the top left.

Handwritten text in Dutch, starting with "Inde vrees van de Heere...". The text discusses the author's concerns and the state of the world, mentioning the "groot vrees" (great fear) and the "groot vrees" (great fear) of the Lord.

Handwritten signature in the middle of the page.

Handwritten notes on the left side, including "Dit is de...".

Handwritten signature and date "D. 7. August 1627." on the right side.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a postscript or additional notes.

Page 2

Brief 365, Constantijn Huygens aan Pieter Cornelisz. Hooft, 7 augustus 1627, Universiteitsbibliotheek Leiden, PAP 2.

Huygens in het krijgsgewoel

[55]

Susanna van Baerle aan Pieter Cornelisz. Hooft, 10 augustus 1627
Constantijn Huygens aan Pieter Cornelisz. Hooft, 7 augustus 1627

Tussen de duizenden brieven die Huygens schreef en ontving zijn er geen bewaard gebleven van of aan zijn vrouw Susanna van Baerle. Dat zij elkaar hebben geschreven, is zeker. Een van de vele bewijzen hiervoor levert de brief van Susanna aan Pieter Cornelisz. Hooft waarmee zij een brief van Huygens aan Hooft doorstuurde.

De briefwisseling tussen Huygens en Hooft via Susanna speelt zich af in augustus 1627. Constantijn en Susanna waren op 6 april van dat jaar in Amsterdam in het huwelijk getreden. Ze vestigden zich in Den Haag. Al op 18 juli vertrok Constantijn met prins Frederik Hendrik, door wie hij twee jaar eerder als secretaris in dienst was genomen, naar het leger in Gelderland. Op 20 juli sloeg de prins zijn kamp op voor Grol (Groenlo). Hij probeerde deze belangrijke vestingstad op de Spanjaarden te heroveren en begon al op 21 juli met het aanleggen van een circumvallatielinie. In een week tijd werd de stad op drie kilometer afstand omsingeld met een zestien kilometer lange wal met vijf schansen, veertien redoutes en andere versterkingen. Het hoofdkwartier van Frederik Hendrik lag ten zuidwesten van de stad en werd bewaakt door de Engelse schans ('Fort des Anglois'). (Zie de kaart, het noorden is daarop rechts.) De omsingeling voorkwam dat de stad bevoorraad kon worden en diende tegelijkertijd om het Spaanse ontzettingsleger onder leiding van Hendrik van den Bergh tegen te houden. Hij slaagde er niet in Groenlo te ontzetten. Troepen van Frederik Hendrik wisten intussen wel via zig-zag-loopgraven ('aproches') de stad te naderen en de muur te ondermijnen. Al op 19 augustus gaf de Spaanse bezetting van de stad zich over.¹

In het kamp van Frederik Hendrik herlas Huygens de biografie over de Franse koning Hendrik IV van Hooft.² Hooft had hem dit

Plattegrond van de belegering van Groenlo, 1627, Koninklijke Verzamelingen, Den Haag.

boek vlak na verschijning in maart 1626 toegezonden.³ Op 7 augustus 1627 schreef Huygens in het kamp voor Groenlo het gedicht ‘Op P.C. Hoofts Henrick de Grootte’. Hierin maakte hij zijn excuses dat hij dit niet al na de eerste lezing gedaan had en prees hij het werk zeer. Twee dagen later maakte hij nog een gedicht (‘Noch op het selve boek’) vol lof.⁴ Hij stuurde deze verzen met het hier als tweede besproken begeleidend briefje van 7 augustus voor Hooft naar zijn vrouw in Den Haag met het verzoek of zij zijn brief met de gedichten aan Hooft wilde doorsturen. Susanna stuurde brief en verzen op 10 augustus naar Hooft en zegt daarin onder andere dat zij zich verbaast dat haar man te midden van het krijgsgewoel heeft kunnen dichten. Zij biedt aan Hoofts eventuele antwoord graag aan Constantijn door te sturen.

Hooft maakte dankbaar gebruik van haar aanbod. Hij dichtte het antwoordgedicht ‘Op ’t rijmen vanden Heere Constantijn Huygens, in’t Legher voor Grol’ en stuurde dat op 15 augustus met een brief voor Huygens naar Susanna.⁵ Hij schrijft haar dat hij háár vondst dat het verwonderlijk is dat Huygens heeft kunnen dichten in zo’n machtig gewoel en drukte, alleen maar op rijm heeft gelijmd.⁶ Dat rijm gaat zo:

Jan Lievens, *Constantijn Huygens*, ca. 1626-1627, Rijksmuseum, Amsterdam.

‘k En zie maar Vastaards ziel uitblinken als een baak,
die onbekommerd rijmt in woel en krijgsvervaardheid,
de dagelijkse dood beziende met bedaardheid.⁷

In haar brief aan Hooft waarin Susanna de door Hooft gebruikte vondst formuleerde, schrijft ze dat ook zij in dezelfde zending van haar wederhelft iets poëtisch heeft ontvangen. Om dat op waarde te schatten heeft ze geen andere Paris nodig dan haar eigen geringe verstand, zegt ze.⁸

Huygens stuurde haar drie gedichten: (1) ‘In effigiem meam paullo ante nuptias depictam’ van 31 juli 1627, (2) ‘Op mijn’ schilderije, korts voor mijn’ bruyloft gemaect’, de vertaling van (1),

11
viii
172.
Mijn Heere

Ik deel ve hier de beste helft wt van mijnen letzten
ontfang van mijn weergae, ik heb neffens een brief ook
weel veersuchtichs, maer en behoude geen en anderen part
om dat wrodel te stroyken als mijn sober verstant, ik
gelooue 'therlesen van ve krachtlich schryuen, hem tot
den jaer van dese sijtens tijtche oerdichten gebracht heeft
ick veruonder mij datter noch sijt te vinden is, in soo veel
woels om id wt te rechten, en verroijt mijn selue ik
verlet hen van veel goets teroijt ik se in meerder rust
min te weeg gebracht is, soo mijn heer de moyte gelijst te
nemen, van Pantocorden, versack hem dat vermaek veur
mij mach ter hant getelt worden en salder ewich veur
hijue. Mijn heer

Zaden dage den 10. sijstus

DE dicastgenegen vruindinne
Susanne van baerle

gedateerd 2 augustus 1627, en (3) ‘Noch op de selven’ van 7 augustus 1627. Gedicht (1) spoort het schilderij aan te spreken en te zeggen hoe gelukkig hij (Huygens) was toen hij Susanna’s hart veroverde. In zijn vertaling luiden de eerste regels:

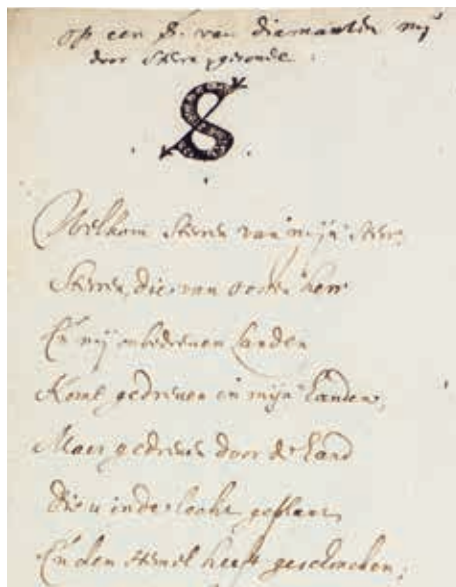
Spreeckt, schilderij, en zegt hoe groote kracht van vreugden
Mijn ingewand verheugden,
Ten tijden als ik schier, of heel verwinner werd
Van mijner sterren hert.

[59]

Ik heb eerder betoogd dat het schilderij dat hier wordt toegeproken het zwijgende portret door Lievens is.⁹ In gedicht (3) zegt Huygens tegen de schilder dat hij hem op het juiste moment heeft afgebeeld. Regel 1-4 luiden: ‘Schilder, ’tQuam soo wel te pass, / Recht eer dat ick Sterre was, / (Sterre was ick, met als sij / Haer verruijldte tegen mij,)’. Daarna had de schilder zijn gezicht niet meer kunnen schilderen, omdat het zoveel licht van Sterre had ontvangen, dat elke verf ervoor zwicht. En nu, vier maanden na zijn huwelijk in het legerkamp voor Groenlo, is het veel te laat zegt Huygens om mij vreugdevol af te beelden: ‘Mijn besitt is sonder gade, / Soo mijn’ vreugden sonder paer, / En daer treckt het aensicht naer’. (Mijn bezit (Susanna) is zonder echtgenoot, en zo is mijn vreugde zonder wederhelft en dat is op mijn gezicht af te lezen.)

Constantijn wist dat Susanna hem miste en beval zijn portret, dat bij Susanna in Den Haag hangt, zijn liefde voor haar uit te spreken. De gedichten op Lievens’ portret zijn liefdesgedichten. Het is in dit verband veelzeggend en chic dat Susanna aan Hooft schreef over deze gedichten geen andere Paris dan haar gezonde verstand nodig te hebben. Zo spaarde ze de gevoelens van Huygens’ vriend Hooft, die haar twee jaar voor zij met Huygens trouwde, het hof maakte.¹⁰ Zij weet dat Constantijn haar heeft uitgekozen.

Detail: Constantijn Huygens, ‘Op een S van diamanten mij door Sterre gesonde’,
KB| nationale bibliotheek, KA 40A 1627, 8.

Mijnheer,

[60]

Ik geef u hierbij de beste helft van de laatste zending die ik van mijn wederhelft heb ontvangen.¹¹ Behalve een brief kreeg ook ik iets poëtisch, maar om daarover een oordeel te vellen heb ik geen andere Paris nodig dan mijn geringe verstand.¹² Ik denk dat het herlezen van uw indrukwekkend geschrift hem tot deze te late lofdichten gebracht heeft. Ik verwonder me erover dat er nog tijd te vinden is in zoveel strijdgewoel om iets uit te richten. En ik verwijt mezelf dat ik van veel goeds weerhouden ben, nu ik zie dat ik bij meer rust minder tot stand heb gebracht.

Als u, mijnheer, de moeite wenst te nemen om te antwoorden, verzoek ik u of dat plezier door mij ter hand gesteld mag worden. Ik zal er eeuwig voor blijven uw dienstbare vriendin,

Susanne van Baerle

Den Haag, 10 augustus [1627]

Mijnheer,

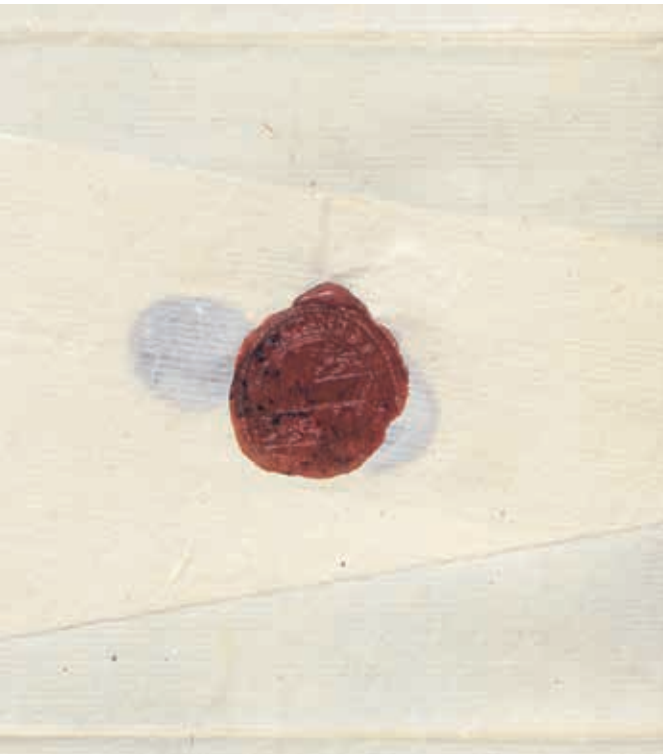
Wat voor een waardevolle reisgenoot ik aan u heb gehad gedurende dit beleg, bij het herlezen van Henrick de Grootte, die volmaakte kopie die voor zijn origineel nooit sterven zal, kunt u opmaken uit bijgaande regeltjes,¹³ die de noodzaak om de waarheid te spreken mij uit de pen heeft gestoten. U hoeft ze niet anders op te vatten dan of ze van uw doodsvijand kwamen; want die, meen ik, zou op z'n minst niet minder gezegd kunnen hebben. Tot zover over de stof, maar wat betreft hun makelij, vraag ik slechts om genade, en dat ze met die goedertieren ogen gekeurd mogen worden, die zoveel hart hebben gestoken onder de riem van,

[61]

Mijnheer, uw dienstwilligste vriend C. Huygens

In het leger voor Grol, 7 augustus 1627

De heren Reael¹⁴ en Baeck,¹⁵ ben ik, met uw permissie, met het grootste plezier van dienst.

Adres van brief 365, Constantijn Huygens aan Pieter Cornelisz. Hooft, 7 augustus 1627, Universiteitsbibliotheek Leiden, PAP 2.

Blijvende liefde voor de muziek tot de dood

[199]

Béatrix de Cusance aan Constantijn Huygens, 17 augustus 1653

‘Blijvende liefde voor de muziek tot de dood’ (‘l’amytié constante pour la musique jusque à la mort’). Met die woorden eindigt Béatrix de Cusance, hertogin van Lotharingen, haar brief aan Constantijn Huygens, waarbij ze hem een gouden klavecimbelhamer, oftewel een stemsleutel, schenkt. Die woorden én het cadeau kenmerken hun opmerkelijke vriendschap die een periode van meer dan tien jaar zou beslaan.

Béatrix de Cusance werd in 1614 geboren op kasteel Belvoir in de Franche-Comté. Zij groeide op aan het Brusselse hof, waar Anton van Dyck haar in 1634 op het levensgrote schilderij vastlegde dat nu in haar geboortekasteel hangt. Ze trouwde in 1635 met de prins van Cantecroy, die twee jaar later al kwam te overlijden. Tien dagen later tekende ze een huwelijkscontract met Karel IV hertog van Lotharingen, met wie zij voor haar huwelijk al een liefdesaffaire had gehad. De hertog was echter al getrouwd met zijn nicht Nicole. Om die reden werden Béatrix en Karel door een pauselijke bul gedwongen gescheiden van elkaar te leven. In de periode 1640 tot 1662 onderhield Béatrix op haar bezittingen in de Zuidelijke Nederlanden culturele contacten met vooraanstaande personen zoals de Engelse royalistische ballingen. Na de dood van hertog Karels echtgenote Nicole in 1657 probeerde Béatrix tevergeefs haar huwelijk met hem te hernieuwen. Pas op haar sterfbed in 1663 kwam het tot het door haar zo vurig gewenste wettige huwelijk. Béatrix’ verhouding met hertog Karel was funest voor haar

reputatie, zowel in haar eigen tijd als in de geschiedschrijving, want ook nu nog staat zij vooral te boek als een maîtresse en intrigante. Dat beeld doet Béatrix echter onvoldoende recht, zo blijkt op grond van nog nauwelijks ontgonnen primaire bronnen.¹

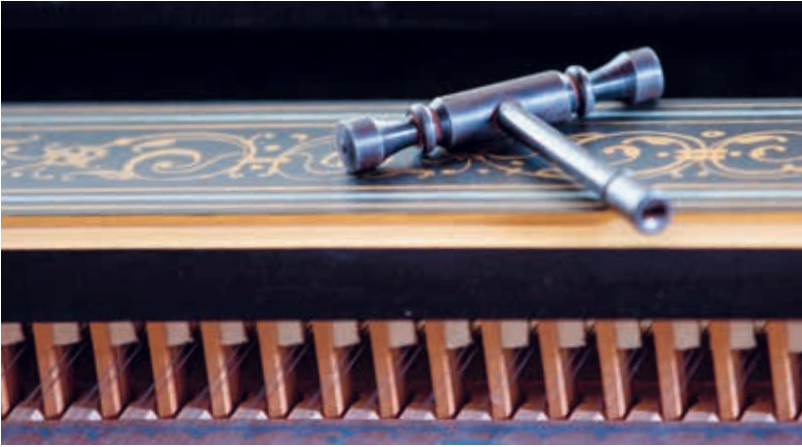
[200]

Ook Constantijn Huygens behoorde tot de intimi van Béatrix. ‘Ik maakte persoonlijk kennis met de hertogin van Lotharingen in het huis van Duarte,² waar ze was gekomen om mij te zien!’ Dat noteerde Constantijn op 15 juli 1652 te Antwerpen in zijn dagboek,³ hij was toen 55 jaar oud en zij 37 jaar. Die gebeurtenis zou het begin inluiden van een vriendschap, waarmee ook een intensieve uitwisseling van brieven,⁴ gedichten, geschenken en diensten op gang kwam.⁵ Toen Constantijn Béatrix ontmoette, verkeerde zij in de hoogste kringen in de Zuidelijke Nederlanden. Hij maakte er geen geheim van dat hij daar zijn voordeel mee kon doen. In een van zijn brieven aan haar noemde hij haar ‘une ambassadrice de grande entremise’ (een ambassadrice die zeer goed kan bemiddelen).⁶ Maar ook Béatrix zag het nut van haar vriendschap met Constantijn, die, hoewel lager op de maatschappelijke ladder, in contact stond met leden van de elite in de Noordelijke Nederlanden. Béatrix en Constantijn deelden hun passie voor muziek, die in hun correspondentie de boventoon voert.

In navolging van de Orde van de Vereniging van de Vrolijkheid (*l'Ordre de l'Union de la Joye*), opgericht door de zusjes Amalia (Amélie) Margaretha en Anna Trajectina (Treesje) van Brederode, richtte Béatrix haar eigen orde op, *l'Ordre du Marteau de Clavecin*, oftewel de Orde van de Klavecimbelhamer.⁷ Constantijn, recent van knecht tot ridder bevorderd in de Orde van de Vereniging van de Vrolijkheid, had Béatrix over die Orde verteld. Het speet hem dat zij niet de grootmeesteres van deze Orde was, omdat hij niemand kende die beter in staat was om de voorschriften te handhaven.⁸ Hierop liet Béatrix Constantijn met onderstaande brief een gouden klavecimbelhamer bezorgen. Een ander exemplaar was bedoeld voor Maria de Casembroot, eveneens een muziekvriendin.⁹ Ook benoemde Béatrix Constantijn tot lid van haar eigen Orde van de Klavecimbelhamer. Als dank hiervoor zond hij haar een lofdicht gedateerd op 30 juli 1653, getiteld ‘À Madame de Lorraine sur son Ordre du Marteau de Clavecin. Raillerie’.¹⁰ In dit gedicht, waarin muziekmetaforen een grote rol spelen, geeft hij er voor het eerst blijk van hoezeer hij wordt gekweld door zijn liefde voor Béatrix. Vervolgens bedankt hij haar in een brief voor het

8 17 août

soit saures qui n'ont eue
de d'abord en l'air se puis
que nous s'alle soust de
que se n'ay point auoir
le sauff de trou dire
comme un vray les roche
avec tout les choses
ne vray de la vraye que
ray l'ame avec grande
vray est eslat de vive
comme se vray vray
suff. se belle seremonie
qui sont les vrayes de vray
est vray qui se quelle
pour le marteau que

Stemsleutel, Collectie Masato Suzuki.

hamertje en stuurde nog meer stukken van Amélie's orde.¹¹ In onderstaande brief antwoordt Béatrix dat zijn verhalen haar hadden opgevrolijkt na alle ellende die ze sinds zijn vertrek enkele weken daarvoor met hertog Karel had moeten doorstaan. Deze had uit jaloezie over een vermeende minnaar in woede al haar kasten overhoopgehaald, op zoek naar schriftelijk bewijs.

Uiteindelijk is het contact een half jaar voor Béatrix' overlijden in 1663 verbroken. Veelzeggend is Constantijns poging zijn brieven aan Béatrix terug te krijgen. Op het eerste gezicht lijkt het idyllisch, Constantijn die het graf en de sterfplaats van Béatrix in Besançon bezoekt. In werkelijkheid was zijn reis vermoedelijk ingegeven door de wens alle belastende sporen (liefdesverklaringen, roddels, toezeggingen et cetera) van hun vriendschap uit te wissen door zijn originele brieven aan haar te vernietigen. Toen dat op niets uitliep, vroeg hij Béatrix' dochter Anne of zij misschien zijn brieven aan haar moeder in haar bezit had en ze wilde terugsturen.¹² Wat er ook mee is gebeurd, er resteert slechts een gedeelte van Constantijns kladbrieven, zijn originele brieven aan Béatrix zijn er niet meer. Óf ze zijn door Béatrix of haar dochter Anne aan het vuur toevertrouwd, óf Constantijn heeft ze inderdaad gekregen en ze zelf vernietigd. In het gunstigste geval zijn ze toch bewaard en worden ze ooit nog gevonden. Pas dan zullen we echt weten hoeveel inniger hun verhouding is geweest dan de sociale afstand tussen hen destijds dicteerde.

U zult wel weten dat ik veel verschillende narigheden heb meegemaakt sedert uw vertrek van hier, waardoor ik geen tijd heb gehad om u te zeggen dat ik uw brieven met al die zaken betreffende uw Orde van de Vrolijkheid heb ontvangen, die ik met veel genoegen en luid lachend heb gelezen, alsof ik die hele mooie ceremonie had gezien, die zo goed gevonden en uitgedacht is als maar kan.

[203]

Wat de hamer betreft die ik u heb gezonden via de zoon¹³ van de waarde Duarte,¹⁴ deze is voor uw dierbare vriendin mejuffrouw Guaisenbrote.¹⁵ Ik weet niet of u deze zo slecht gespelde naam goed begrijpt, maar ik beheers het Vlaams niet beter. Tenslotte is het voldoende dat u instaat voor haar verdienste om die te geloven zonder ze te hebben gezien. De bijgevoegde hamer is voor u. Aldus ontvangt u deze rechtstreeks van mij, zo u wilt, met de verzekering dat ik met vreugde tekenen van herinnering aan u en nieuwtjes van uw hof ontvang, terwijl ik alle gelegenheid zal scheppen om u te betuigen dat ik zeer dankbaar ben en voldaan over alle goedheden die u bewijst aan haar, die u deze hamer zendt als teken van blijvende liefde voor de muziek tot de dood.

B.

Colofon

Deze uitgave begeleidt de gelijknamige tentoonstelling in *Huygens' Hofwijck* en *Swaensteyn* te Voorburg. Beide konden gerealiseerd worden dankzij het project *Briefwisseling Constantijn Huygens Online 1607-1687* dat onder leiding van Ineke Huysman wordt uitgevoerd aan het Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis te Amsterdam met financiële steun van onder andere Cultuur&Co lv, Dr. C. Louise Thijssen-Schoute Stichting, Fonds 1818, Gravin van Bylandt Stichting, dr. Hendrik Muller's Vaderlandsch Fonds, J.E. Jurriaanse Stichting, Prins Bernhard Cultuurfonds (Zuid-Holland), Stichting Dioraphte, Stichting Prof. Van Winterfonds, Van der Feltz advocaten en vsb fonds.

Samenstelling en redactie: Ineke Huysman en Ad Leerintveld

Bijdragen: Nadine Akkerman, Pieta van Beek, Geeske Bisschop, Frans Blom, Erik-Jan Bos, Inge Broekman, Robin Buning, Stan Bussen, Quentin Buvelot, Lieke van Deinsen, Timothy De Paepe, Maurits Ebben, Ed de Heer, Ineke Huysman, Anne Jacobs, Eric Jorink, Eric Ketelaar, Luuc Kooijmans, Johan Koppenol, Margriet Lacy, Ad Leerintveld, Krista van Loon, Tineke ter Meer, Henk Nellen, Koen Ottenheim, Luc Panhuysen, Roosje Peeters, Peter van der Ploeg, Dries Raeymaekers, Rudolf Rasch, Ton van Strien, Gillis Tak Labrijn, Jean-Marc van Tol, Katlijne Van der Stighelen, Jeroen Vandommele, Lea van der Vinde.

Beeldredactie: Geeske Bisschop, Ineke Huysman en Ad Leerintveld

Tekstredactie: Geeske Bisschop, Marielle Scherer

Ontwerp omslag en binnenwerk: Mijke Wondergem, Baarn

Boekverzorging binnenwerk: Peter Tychon, Wijchen

Lithografie: Allprint, Fred Vermaat, Wijchen

Druk: Wilco, Amersfoort

Uitgave: Uitgeverij Catullus, Soest

www.catullus.nl

